

Táncházon babér?

Szakembereinket foglalkoztatja a hagyományos paraszti életforma szellemi és tárgyi értékeinek mindennapi életünkbe való beilleszthetősége. A hagyományos paraszti életforma olyan értékeket termelt ki, melyek – legalábbis egy részük – átmentése, életünkbe való ültetése nemcsak kötelességünk lenne, de vitathatatlanul hasznukra is válnék. Napjaink „népi” divathulláma erre sokféleképpen kísérletet is tesz. Festett ládát állítunk lakásunkba, szobánk falait szöttesekkel-varrottásokkal aggatjuk tele, bokályokat gyűjtünk stb. és ez – hellyel-közzel – ki is fejzi hagyományértékelésünket. S ha ez a gyakorlat nem mentes is az értékorientáció, az ízlés kétségbevonható megnyilvánulásaiban érvényre jutó szelekció gondjaitól, egészében mégis öröndetes. A jelenség megítélésében azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni a funkcióváltást.

A hagyományos népi építkezésmód például vagy a leleményes népi munkamódszerek semmilyen értékkritérium szerint nem maradnak el a – természetes közegükben pusztán díszítő funkcióra csak ritkán korlátozódó – használati cikkek mögött, ez mégsem győzhet meg senkit, hogy összkomfortos lakását feladva, zsúpfedeles, kisablakos házba költözzék, vagy a legközelebbi folyóvíz partjára vigye szennyesét és ott vízben állva, kispadon, sulyokkal mosson.

A több száz éve hagyományozódó munkamódszerek, viszonyulásformák és magatartásmodellek kétségkívül olyan hasznos (esetenként: hasznosítható) értékeket képviselnek, melyekre emberségünk érdekében oda kell figyelnünk.

A szellemi néprajz tárgyát képező hagyományaink átépítése sem vet fel kevesebb problémát; a megvalósíthatóság esélyei, úgy tűnik, mégis többel kecsegtethetnek. Meggyőződésünk szerint a szellemi folklór értékeinek egyik legegyszerűbb, mégis alapvető funkcionális jegye – a szórakoztatás – napjaink körülményei között is szerephez juthat. Gondoljunk csak a népdal vagy a mese ilyen esélyeire, de a hetvenes évek végén kibontakozó táncházmozgalom is, tudatosan vagy nem, ezt látszott igazolni.

Az alábbiakban a táncházra vonatkozó néhány személyes észrevételünket, megjegyzésünket kívánjuk megosztani az olvasóval.

Előrebocsátjuk, hogy megítélésünk szerint a táncházak elsősorban szórakozóhelyek. Ezt a fontos szempontot kell követnie minden táncházzervezőnek, -vezetőnek és aktív résztvevőnek. A táncházba járó fiatalnak elsősorban jól kell éreznie magát. Táncolni, kapcsolódni, barátokkal együtt lenni, beszélgetni, énekelni megy oda. A táncházlátogató fiatal szórakozásában is igényesebb a diszkólátogatónál, hisz több száz éves hagyományozás során számtalan közösség ízlése által csiszolt értékeket elsajátítva szórakozik. Ezeket az értékeket azonban nem szabad elszakítani a tánc megfoghatatlan, megismételhetetlen egyszerűségétől. Utalásszerű, kibontatlan tételezésük, szimbólumokká merevítésük elidegenítő lehet. A szimbólumok elsajátításának kényszere olyan szerep vállalását erőltetheti rá a kezdő táncházlátogatóra, amely a felszabadult személyiségépítő szórakozás szempontjainak mellőzéséhez vezethet, és könnyen érheti csalódás a fiatal.

A falusi táncház-forma nem téveszthető össze a városi táncházzal. Az előbbi élő hagyományozás színhelye, amelyet a tájegység és a falu tánckultúrája határoz meg és

a falu belső törvény- és szokásrendszere ellenőriz. A városi tánc házak ezzel szemben már leszűrt értékekből válogatnak. A különböző tájegységekről összegyűjtött táncanyag áll rendelkezésünkre, s a betanításra szánt tánc kiválasztásakor figyelni kell a táncok közötti értékrendre (az archaikusabb és újabb rétegek elkülönítésére), és ami még fontosabb, a tánc belső formai kötöttségére. A kötöttebb belső „koreográfia” táncok az archaikusabb rétegek között keresendők, általánosságban tehát a két szempont egybeesik. Kezdő tánc házaknak ajánlatos a formailag kötött táncokkal foglalkozni. Egyrészt, mert könnyebben tanulhatók, rögzíthetők, sőt, taníthatók, másrészt pedig ezek táncolása még csak az egyszerű lépések szigorú sorrendben való reprodukálására korlátozódik, és akár a csekély mozgáskultúrával rendelkező városi gyerek is nehézség nélkül táncolhatja olyan szinten, hogy szórakozzék, örömet lelje benne. Mikor a tánc ház látogatók már uralják a kötött formájú táncokat, csak akkor vezessünk be olyan gazdagabb formai elemekből felépülő táncokat, amelyek már az improvizációs készséget is igénybe veszik, vagy amelyekben a táncosnak saját érzése szerint kell kombinálni a formai elemekből való építkezéseket.

Ezeket a szempontokat azért tartottuk fontosnak elmondani, mert esetleg segítségükre lehetnek elbizonytalanodott, magukra maradt vidéki tánc házalapítók, másrészt pedig hozzájárulás lehet a legutóbbi tánc ház találkozó felelet nélkül maradt kérdése megválaszolásához.

Megítélésünk szerint ugyanis a kolozsvári találkozó az ígéretes összefogás ellenére (a Korunk, az Ifjúmunkás, az Igazság és a televízió közös szervezésében került rá sor), bizonyos vonatkozásokban alulmaradt, jobban mondva eltért az eddigi székhelyudvarhelyi tánc ház találkozókon érvényre jutott igényektől. Az áprilisi kolozsvári találkozó a szervezés dicséretet érdemlő erényein túl elsősorban céljának indokoltságában vitatható. Az eddigi találkozók sokszínűsége, elevensége itt 2–3 órás műsorra (tévéfelvételé) egyszerűsödött. Hiányzott belőle az igazi tánc házi együttlét, pontosabban ennek néhány elengedhetetlen feltétele. A fiatal tánc házak képviselőinek (szatmári, temesvári, brassói, dési stb.) csak annyi jutott „osztályrészül”, hogy végignézzék a „nagy” tánc házak produkcióit, no meg, hogy a délelőtti megbeszélésen elmondják problémáikat, és olyan emberekhez utasíttassanak, akiknek kevés közük van a tánc házhoz, a népi kultúrához.

Így nem fogjuk elősegíteni a tánc házmozgalom terjedését!

A műsoron a nagy „tánc házak” koreografált műsossal, összeállítással léptek a színpadra. Igaz, egy ilyen művészi produkcióban nem minden tánc házat képviselő csoport állta volna meg a helyét, csakhogy ez a szempont téves. Ha már találkozóra gyűltünk össze, az energiákat nem kizárólag a *produkció* látványosságára kellett volna összpontosítani, nem babérok aratása lett volna a cél. Igaz, hogy a tévéfelvétel meghatározta a műsort, mégsem tudunk azonosulni az érvényre juttatott koncepcióval: megítélésünk szerint a spontán értékek bensőséges befogadására egyre kevésbé képes (felkészületlen) tévé néző érdekei ellen dolgozik egy ilyen megszervezett, szájbarágott „show”. A látottak alapján a tánc ház iránt kívülről érdeklődő éppen azt – a tánc ház lényegétől merőben idegen – öncélúságot látta, amelyet, sajnos, nem egy tánc ház szervező csoportosulás igyekszik a látvány kedvéért érvényre juttatni.

Érdemes volt odafigyelni – ha már mégis másorról volt szó – a különböző csoportok műsorfelfogására. Két koncepció érvényesült. Voltak, akik a *táncegyüttes-szerű* fellépést tartották helyénvalónak, mások pedig nótafák, jó táncú öreg, falusi emberek szerepeltetését ítélték hasznosabbnak. Úgy véljük, ehhez nem kell magyarázat. Azt viszont nem érdektelen feszegetni, hogy a táncház-elvvel mennyire fér össze a táncház-tánccsoport. Vagy feledésbe merült volna az, aminek a kezdet kezdetén együtt örültünk? Már kevésbé nyilvánvaló, hogy a táncház fő érdeme, hogy lehozza a táncot a színpadról, hogy nemcsak kevesek aktív és sokak passzív örömeinek lehet eszköze a tánc, a táncház, hanem a személyiségformáló nyilatkozásra való hajlandóság mindenki számára egyformán adott forrása? A szereplésre, reprezentálásra szánt táncházegyüttesek kapcsán merül fel továbbá az a kérdés, hogy a kezdeményezők számoltak-e az elkerülhetetlenül kitermelődő táncház-elit következményeivel, nem látják-e veszélyeztetettnek a táncház jó hangulatát, a közösség közvetlen együttlétét, egyszóval a táncház – megítélésünk szerinti – lényegét, továbbmenve: létének, látogatottságának feltételeit.

A választ, úgy véljük, nem egy sajnálatos táncház-gyakorlat kínálja – megítélésünk szerint – nem dicsérni való módon.

Zakariás Erzsébet

(A Hét, 1981/31. 2. – 1981. július 31., péntek)

Táncházások az asztal körül¹⁰³

A televízió magyar adásának kolozsvári táncház felvétele alkalmából, az összegyűlt táncosok, szakemberek, újságírók kötetlen beszélgetést tartottak a táncházmozgalom kérdéseiről. A véleménycseréből kibontakozott a táncházak helyzete, az ebből adódó tennivalók.

103 Ez az összeállítás az egyik ékes példája annak, ahogyan a kor hivatalos úzusa megpróbálta a városi táncházak jelenségét ellenőrzés alá vonni: az utólag megszerkesztett, az egyes résztvevők „szájába adott” hozzászólások, vélemények stílusa, szófordulatai, gyakran zavaros szövegszerkezete, illetve az így közvetített valóságtartam több esetben is megkérdőjelezhető. És mindez úgy, hogy a beszélgetés szerkesztett és publikált változata eleve kihagyta a „kényes” kérdéseket – ezzel kapcsolatban idézem Könczei Csilla „Szekus blogjának” vonatkozó bejegyzését: „A szekusok eleinte nem tudtak mit kezdeni a táncházzal. Nem tudták, mit kezdjenek azzal, hogy létrejötte nem fűződött felsőbb utasításhoz, hogy kezdeményezői nem voltak a bevett kulturális és/vagy más állami intézmények pozícióban levő képviselői, és azzal, hogy nem hasonlított semmihez, amit a hetvenes-nyolcvanas évek hivatalos szótára tartalmazott volna. Az 1981. április 9-én a Korunk szerkesztőségében megrendezett „szakmai beszélgetés”-ről írott informátori jelentések is erről számolnak be. (A korunkos megbeszélésekről két ügynök „krónikája” is belekerült édesapám dossziéjába. A harmadik, ezúttal publikus krónika a Művelődésben jelent meg, „Táncházások az asztal körül” címmel, Horváth Arany összeállításában. Az informátori jelentésekből alább idézett passzusokat azonban hiába keresnénk a Művelődésben. Úgy látszik, az ügynöki jelentésekben az újságírók furcsa módon jobban élhettek a szólásszabadság lehetőségével, mint a sajtóban.)” Lásd: <http://konzeicsilla.egologo.transindex.ro/?p=16>.